

ارائه: کارشناسان کمیسیون انرژی و محیط زیست اتاق بازرگانی تهران

مقدمه

- با توجه به مختصات کلان اقتصادی کشور و شوک‌های ارزی ناشی از کاهش حجم فروش و بهای قیمت نفت، فرآورده های نفتی و محصولات پتروشیمی، تامین نیازهای وارداتی کشور باید مبتنی بر صادرات غیرنفتی باشد. به عبارت دیگر با توجه به گذر از راهبرد اقتصاد نفتی به اقتصاد بدون نفت، ثبات بازار ارز کشور و بازارهای چهارگانه اقتصاد (پول، سرمایه، کار و کالا و خدمات)، حفظ و ایجاد اشتغال، سرمایه گذاری، رشد اقتصادی، حفظ ارزش پول ملی، جریان با ثبات واردات و رفاه مردم منوط به رشد و توسعه صادرات غیرنفتی از یکسو و بازگشت آن به چرخه اقتصادی بر اساس سیاست های اعلامی از سوی دیگر است.

آمار و ارقام

- بر اساس اعلام بانک مرکزی بر مبنای پروانه های صادراتی دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی طی سال های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ مبلغ ۵۶/۱ میلیارد یورو (بدون احتساب صادرات شرکت های ملی نفت ایران، ملی پالایش و پخش فرآورده های نفتی ایران و ملی گاز ایران) صادرات صورت گرفته است، از این میزان تا پایان خردادماه ۱۳۹۹ فقط مبلغ ۳۳/۶ میلیارد یورو برگشت ارز به چرخه اقتصادی کشور انجام پذیرفته است.
- بنابراین تا پایان خردادماه سال جاری مبلغ ۲۲/۵ میلیارد یورو ارز فقط توسط این گروه به چرخه اقتصادی کشور برنگشته است.
- علاوه بر ارقام مذکور، مبلغ ۲/۵ میلیارد یورو مربوط به کوتاه های صادراتی عراق و افغانستان در شش ماه اول سال ۱۳۹۷ هست که با احتساب آن، میزان عدم بازگشت ارز به چرخه رسمی کشور در سال های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ معادل ۲۵ میلیارد یورو خواهد شد.

آمار و ارقام

- تعداد ۲ هزار و ۳۸۶ صادرکننده دارای صادرات بیش از یک میلیون یورو با نسبت بازگشت ارز کمتر از ۷۰ درصد (صفر تا ۷۰ درصد) طی سالهای ۹۷ و ۹۸ هم بالغ بر ۲۴ میلیارد یورو صادرات داشته‌اند و تا انتهای خرداد ۹۹، تنها نسبت به بازگشت ۶/۴ میلیارد یورو اقدام کرده‌اند، به عبارت دیگر حدود ۱۷/۷ میلیارد یورو (حدود ۲۰ میلیارد دلار) توسط این دسته از صادرکنندگان تاکنون به چرخه اقتصادی برگشت نشده است.
- ۲۵۰ صادرکننده متخلف (به تفسیر بانک مرکزی) به قوه قضاییه معرفی شده‌اند

آمار و ارقام – ادامه

- ۲۲۸۶ صادرکننده (۱۱ درصد کل صادرکنندگان)، ۱۰۰ درصد تعهدات ارزی خود به مقدار ۱۵ میلیارد دلار را ایفا نموده اند، که از نظر ارزش صادراتی ۴۳ درصد از کل صادرات به آنها اختصاص دارد
- بر اساس اعلام بانک مرکزی به اتاق بازرگانی تهران، حدود ۹۰ شرکت از اعضای این اتاق، به عنوان بدهکار ارزی شناخته شده اند و از این بین حدود ۷۵ شرکت در حوزه انرژی فعالیت می کنند

عملکرد شرکت های پتروشیمی و ایمیدرو در بازگشت ارز صادراتی

- ۵۸ شرکت صادر کننده پتروشیمی در طی سالهای ۹۷ و ۹۸، به میزان ۱۷/۱ میلیارد یورو صادرات داشته اند که از این میزان مبلغ ۴/۴ میلیارد یورو را تا انتهای خردادماه ۹۹ به چرخه اقتصادی برگردانده اند. بنابراین میانگین نسبت عملکرد این شرکتها در بازگشت ارز صادراتی معادل ۸۴ درصد بوده است.
- همچنین تعداد ۱۲ شرکت عضو گروه ایمیدرو از در طی سالهای ۹۷ و ۹۸ به میزان ۵/۳ میلیارد یورو صادرات داشته اند که از این میزان مبلغ ۴/۴ میلیارد یورو را تا انتهای خردادماه ۹۹ به چرخه اقتصادی برگردانده اند. بنابراین میانگین نسبت عملکرد این شرکتها در بازگشت ارز صادراتی معادل ۸۳ درصد بوده است.

آخرین بخشنامه بانک مرکزی در رابطه با برگشت ارز (۲۲ تیرماه ۱۳۹۹)

بسته سیاستی نحوه برگشت ارز حاصل از صادرات سال ۱۳۹۹ و رفع تعهدات ایفا نشده سال های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

صادرکنندگان می باید حداقل ۸۰ درصد ارز حاصل از صادرات خود را به صورت حواله ارزی و حداکثر ۲۰ درصد آن را بصورت اسکناس در بازار ثانویه به بانکها و صرافی های مجاز به فروش برسانند. در کلیه مفاد این مصوبه، فروش ارز به صورت حواله های ارزی باید در "سامانه نیما" و به صورت اسکناس، باید در "سامانه نظارت ارز (سنا)" ثبت گردد.

تبصره ۱ - بنگاه های تولیدی/صادراتی به منظور تأمین نیازهای وارداتی خود می توانند حداکثر ۳۰ درصد منابع ارزی صادرات خود را استفاده نموده و لازم است مابقی ارز حاصل از صادرات (حداقل ۷۰ درصد) را به صورت حواله ارزی در بازار ثانویه به فروش برسانند.

تبصره ۲ - تامین ارز گروهی از واردکنندگان با ارز حاصل از صادرات گروهی از صادرکنندگان به صورت مستقیم حسب مورد با توافق وزارت صنعت، معدن و تجارت یا وزارت نفت با بانک مرکزی و ثبت در سامانه نیما امکان پذیر است.

هدف تقویت منابع ارزی قابل ملاحظه در بازار دوم و افزایش ریسک عدم بازگشت ارز حاصل از صادرات؛ به گونه ای که در سال جاری با نسبت بالاتر ضریب برگشت ارز داشته و بر این اساس تامین نیازهای وارداتی کشور به موقع انجام گیرد.

نظر بخش خصوصی در رابطه با بسته سیاستی

دستورالعمل اخیر بانک مرکزی که برخلاف مواد (۲) و (۳) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار بدون مشورت با اتاقها تهیه، تصویب و ابلاغ گردیده است حاوی ایرادات اساسی، شکلی و ماهیتی است و پیش بینی می شود با این شیوه صادرات غیرنفتی کشور کاهش یابد. موارد ذیل از جمله اشکالات و ایرادات اساسی دستورالعمل فوق الذکر می باشد:

عطف به ماسبق شدن دستورالعمل

حذف رویه واردات در مقابل صادرات

حذف ۲۰ درصد تعدیل ارزش صادرات به جهت هزینه های ارزی مترتب به صادر کنندگان و نیز تعدیل قیمت پایه های صادراتی

تعمیم ایفای تعهدات ارزی به رویه ورود موقت جهت پردازش و تولید

محرومیت واحدهای تولیدی از استفاده از ارزشهای صادراتی خود جهت تامین مواد اولیه و نهادهای تولید و ماشین آلات و تجهیزات خطوط تولید

تامین ارز گروهی از واردکنندگان بزرگ از طریق ارز حاصل از صادرات گروهی از صادرکنندگان بزرگ به صورت مستقیم و در نتیجه نادیده گرفتن بنگاههای کوچک و متوسط

برخی از مهمترین دلایل عدم بازگشت ارز حاصل از صادرات

- فروش امانی برخی از کالاها
- صادرات به برخی کشورها مانند سوریه که امکان بازگشت ارز و کالاها از آنها به دلیل تحریم وجود ندارد
- صادرات ریالی به عراق و افغانستان و مهلت کوتاه چهار ماه برای برگشت ارز به کشور
- تصمیم‌های یک‌شبه و بخشنامه‌های متعدد صادر شده از سوی دستگاه‌های مختلف که بعضاً در تضاد با قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار می‌باشند (بخشنامه سازمان توسعه تجارت مبنی بر معافیت صادرکنندگانی که زیر ۱ میلیون یورو صادرات دارند، بسیاری از صادرکنندگان که شامل این بخشنامه می‌شوند، برای خود تعهدی قائل نبودند، اما با بخشنامه امسال بانک مرکزی، بعد دو سال بدهکار ارزی شناخته می‌شوند)
- برداشت‌های نادرست برخی مسئولان از ویژگی ارز صادراتی (به عنوان مثال ورود موقت برخی کالاها، که به اشتباه مسئولان را آن را به عنوان بدهی صادراتی لحاظ می‌کنند)
- اختلاف حساب در اسناد ارائه شده صادرکنندگان و بانک‌ها و صرافی‌های عامل آنها با سامانه جامع
- نبود ساختار منسجم در بانک مرکزی جهت پاسخگویی شفاف و دقیق و تغییرات پی در پی و سردرگمی صادرکنندگان

راه کارهای بازگشت ارز حاصل از صادرات

پیشنهادهای اتاق بازرگانی ایران به ریاست جمهوری (۱ مرداد ماه ۱۳۹۹):

- ۱- کلیه نیازهای ارزی واحدهای تولیدی صادراتی از محل ارزهای صادراتی خود تأمین شود
- ۲- صادرات از محل ورود موقت مواد اولیه و نهادهای تولید، از ایفاء تعهدات ارزی معاف گردد
- ۳- ارزش پروانه‌های صادراتی به جهت پوشش هزینه‌های ارزی سربار صادرات، حداقل ۲۰ درصد تعدیل گردد
- ۴- دستور العمل اخیر بانک مرکزی عطف به ماسبق نشود
- ۵- در راستای تسریع بازگشت ارزهای صادراتی به چرخه اقتصادی کشور و نیز پوشش هزینه‌های واحدهای تولیدی صادراتی با توجه به تورم دو رقمی در کشور، ارزهای حاصل از صادرات غیر نفتی بنگاه‌های کوچک و متوسط با نرخ‌های ترجیحی توسط بانک مرکزی خریداری شود
- ۶- به منظور رسیدگی به مشکلات صادر کنندگان در حوزه ایفاء تعهدات ارزی و پاسخگویی به سوالات مطروحه و ابهامات موجود در این زمینه، بانک مرکزی نسبت به ایجاد واحدی ویژه و تخصصی جهت رسیدگی به مشکلات جاری صادر کنندگان در تهران و مراکز استان ها اقدام عاجل معمول نماید

سایر پیشنهادات

۱- تمدید زمان ایفای تعهدات ارزی

۲- تشکیل کمیته های مشترک بین نهاد های مرتبط با هدف تسریع در رسیدگی به موارد اختلافی

۳- نظارت دقیق تر بر روند های صدور کارت های بازرگانی با ایفای نقش محوری اتاقها جهت اعتبارسنجی و سطح بندی صادرکنندگان

۴- در نظر گرفتن راهکارهای متنوع (واردات در مقابل صادرات، فروش ارز به بانکها و صرافیهای مجاز و غیره) در کنار سیستم های تشویقی مناسب و ارزنده جهت تسریع و تسهیل بازگشت ارزهای صادراتی به چرخه اقتصادی کشور

با تشکر از توجه یکایک شما نخبگان و فرهیختگان